

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14862254>

БАРКАМОЛ АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШДА УЛУҒ АЛЛОМАЛАРНИНГ ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРИ

Тўйчиев Азизбек Азамович

Фарғона давлат университети жисмоний маданият факультети тьютори.

Аннотация: Ушбу мақолада баркамол авлодни тарбиялашда, улуғ алломаларнинг фалсафий қараишлари ва ўсиб келаётган ёш авлодни жисмоний, маънавий, ахлоқий тарбиялаш жиҳатлари ёритилди.

Калит сўзлар: урф-одатлари, қадриятлар, маданий мерос, уйғониш даври, мутафаккир, маданият, ёш авлод, маънавий баркамоллик

Инсонпарварлик миллий қадриятларимиз сирасига киради. Уйғониш даври фани ва маданиятининг ўзига хос хусусиятларидан бири бу инсонга хос табиий, бадий, маънавий фазилатларни юксалтириш, инсонпарварликни улуғлаш, баркамол авлодни тарбиялашда олий маънавий қонунларга риоя қилишдир. Биз кўраётган эркин фуқаролик жамиятида инсонга меҳр-мухаббат ва иззат-хурмат кўрсатиш ҳамда шахснинг ҳар томонлама камол топиши учун

зарур бўлган ҳақиқий инсоний шарт-шароитларни яратиш олдимизга қўйилган олий мақсадимиздир.

Хозирги кунда ҳар бир шахсдан ва миллатдан мутейлик ҳамда лоқайдлик кайфиятини енгиш талаб этилади. Бунинг учун эса, айниқса, ёшларимизда ирода, яъни янгича дунёқарашни шакллантириш зарур. Ўсиб келаётган ёш авлод маънавий баркамолликнинг туб моҳиятини тушуниб англамоқда. Дунёдаги барча халқларнинг яхшилиқ, эзгулик, инсонпарварлик ғоялари,

киндик қони тўкилган, аждодларидан авлодларигача абадул-абад мерос бўлиб қолган Ватани бор.

Бу Ватанзамини тоғу тошни, гиёҳ битмас сахрони, у шу ерни Ватаним деб билган миллат учун муътабардир. Чунки, инсон учун ота битта бўлганидек, Ватан ҳам ягонадир. Бизнинг асосий вазифамиз, дўстликни мустахкамлаш, Ватанимизнинг порлоқ истиқболни яратиш, илғор мамлакатлар қаторидан ўрин олиш, ҳалқимизнинг турмушини, маданиятини юксалтиришдан иборат. Туркистон фарзандлари қиличдан кўра калимани, ёвузликдан кўра яхшиликни, бузишдан кўра яратишни афзал билган экан.

Бу юртнинг азиз-авлиёлари, улуғ алломаларининг илму-маърифати, ақл зиёси билан йўғрилган заковатлари кабохатни чекинтириб, зулматни ёритган. Хозирги даврда ҳам миллий-маънавий кадриятлари тикланиб, Ватан ва миллатнинг асл фидойисига айланганлар.

Келажакдаги фаровонлигимиз манбаи меҳнатда, илмда ва фахм-фаросатликдадир. Шунинг учун ҳам мухтарам Президентимиз ёшлар тарбиясига, уларнинг илм олиши ва ахил, маънавий баркамол инсон булиб етишишига катта аҳамият бермоқда. Уларнинг маънавий дунёкарашини шакллантиришда, миллий кадриятларимизни чуқур урганишда кино, театр, бадиий адабиёт катта аҳамият касб этади.

Жахон ахборот майдони тобора кенгайиб бораётган шундай бир шароитда болаларимизнинг онгини фақат ўраб-чирмаб, уни ўқима, буни кўрма, деб бир томонлама тарбия бериш, уларнинг атрофини темир девор билан ўраб олиш, ҳеч шубҳасиз, замоннинг талабига ҳам, бизнинг эзгу мақсад- муддаоларимизга ҳам тўғри келмайди”. Кайд этилган фикрлар хозирги даврда инсон ҳаётида ахборот ва билимлар хилма-хиллигининг ўрни ва аҳамиятини янада чуқурроқ англашга хизмат қилади.

Ёшларнинг муҳим вазифаларидан бири миллий кадриятларимиздан бохабар булиб, уларни урганиб, ардоқлаб, кўз қорачигидек асраб, кейинги авлодга қолдиришдир. Бу эса жуда хайрли ва масъулиятли ишдир.

Мамлакатимизда давлатимиз томонидан ўсиб келаётган ёш авлодни жисмоний, маънавий, ахлокий тарбияланишларига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Шу боис ёшлар тарбияси бугунги кунда ҳар бир ота-она, мураббийларнинг асосий вазифаларидан бири бўлмоғи керак. Унга бурч ва маъсулият нуқтаи назаридан ёндошишни маънавий ва жисмоний соғлом авлодни шакллантириш гаровидир.

Президентимизнинг “Соғлом инсон деганда биз фақатгина ахлокий, шарқона этник қоидаларига таянган ҳолда, энг юксак анъаналар руҳида тарбияланган инсонни назарда тутамиз” деган фикрлари жуда оқилона айтилгандир. Руҳан ва жисмонан соғлом бўлган бола маънавий, ахлокий ва ақлий камолотга эришиши мумкин. Чунки, ҳар бир инсоннинг, ҳар бир оиланинг, жамиятимизнинг муқаддас вазифаси қобилиятли фарзандларни ўстириш, уларни жисмоний ва маънавий етук, ота-онасига, Ватанига содиқ инсонлар этиб тарбиялашдан иборат.

Маънавий тарбия воситалари ва усулларига келганда шуни алоҳида қайд этиш лозимки, бунда ҳар бир халқнинг шаклланиш тарихий тажрибалари, урф-одатлари, кадриятлари ва адабий, маданий мероси ва анъаналарига таянмоқ кўпроқ самара бериши мумкин. Бунинг боиси шуки, ҳар бир халқ, ҳар бир мустақил давлат маънавияти ва мафкурасининг шаклланиши ва камоли ўша халқнинг ўтмишидаги анъаналарининг бор йўқлигига кўп жihatдан боғлиқ. Жумладан, биз Ал-Бухорий, Ат-Термизий, Аҳмад Яссавий, Баҳоуддин Нақшбанд ва Нажмиддин Кубро қабиларнинг маънавиятига таяниб янглишмадик. Халқимизнинг ана шу бой тарихий тажрибалари урф-одатлари маънавий тарбиямиз учун муҳим восита бўлиб хизмат этди ва этмоқда.

Уйғониш даври мутафаккирлар ислом динининг моҳиятини ҳаққонийлик, покликка чорлаб, бинобарин, у хамиша кишиларни эзгулик, бағрикенглик ва қомилиққа бошлаганини ҳам назарий, ҳам амалий нуқтаи назардан изохлаб бердилар. Масалан, Исмоил ал-Бухорий ислом дини асрлар давомида юксак

маънавият омили булиб хизмат килиб келганлиги ва унинг мавкеи тобора ошиб бораётганини уша даврдаёк асослаб берган эди.

Зеро, Президентимиз Ш.Мирзиёев таъкидлаганларидек, «Имом ал- Бухорий хазратлари нафакат ўзбек халки, балки бутун мусулмон оламининг фахрифтхоридир. Ул табаррук зотнинг хаёти том маънодаги илмий ва инсоний жасорат, букилмас ирода, сўнмас эътиқод тимсолидир». – деб таъкидлаган эди. Шу боис Исмоил ал-Бухорийнинг хаёти, фаолияти, у колдирган маънавий мерос даврлар оша ўз кадру кийматини йукотмай, узининг ибратомуз таъсирини йукотган эмас.

Маънавий бойликлар бизга хар сафар бахт улашаверади. Шарк мутафаккирларининг нодир хикматлари ёшларни факатгина яхшиликка етаклайди. Улар колдирган мерос узининг салмоғи ва ранг-баранглиги билан кишини хам хайратга солади хам ибрат курсатади. Бугунги кунда хам жахоннинг ўнлаб мамлакатларида юртимиз донишмандларининг ноёб кўлёмалари авайлаб сақланмоқда. Масалан, Ал-Хоразмийнинг арифметика хусусидаги рисоласи XII асрда Испанияда лотин тилига таржима килинган эди.

Бу таржиманинг XIV асрда кучирилган ягона кулёмаси хозир Англиянинг Кембриж университетида сақланмоқда. Хоразмий каламига мансуб астрономик асарнинг 1037 йилда кучирилган арабча нусхаси Страсбург (Франция) университети кутубхонасида мавжуд. Ал-Фарғоний асарларидан бирининг кул ёзмаси АҚШнинг Принстон университети кутубхонасида сақланмоқда. Мисрнинг машхур "Ал-Азхар" дорилфунунида Ўрта Осиёлик олимларнинг юздан ортик асарлари бугун хам илми толиблар хизматидадир десак янглишмаймиз.

Зеро, улугзотлар будунёдан ўтиб кетганларида хам уларнинг рухи, колдирган ишлари хамиша халки билан бирга булади.

Тарихда шундай даврлар буладики, бу даврлар халкнинг истеъдоди,

Маънавий дунёкараши, аклий кобиятини бутунжахон микёсига олиб чиқади хамда жахон маданияти ривожига ажралмас хисса булиб киради. Бундай

даврларнинг киммати нихоятда мухим тарихий воқеаларнинг руй бериши ҳамда буюк арбоблар талант эгалари, мутафаккирларнинг фаолияти ва қолдирган мероси билан ўлчанади. Бизнинг халқимизда бундай давр уйғониш даври ва унинг маданияти бўлди. Мазкур даврда қарийб барча ҳуросасида «қомилинсон» шахснинг шаклланиш факторларини асосан илмий билимлар мажмуасини эгаллашда деб қарадилар. Билим инсониятни ҳақиқатга етакловчи куч ва инсонпарварликка ундайди деб ҳисобладилар.

Янги Ўзбекистоннинг келажаги бўлган ёшларнинг қомил инсон бўлиб шаклланишини таъминлаш, ўзюртига муносиб ворислар юксак фазилатли, соғлом фикрловчи, миллий ва умуминсоний қадриятларини эъзозловчи этиб тарбиялаш катта авлоднинг маъсулиятли, шарафли бурчи ҳисобланади.